

A védő kérdezési jogának gyakorlásával kapcsolatos kérdések bírósági eljárásban

Bevezetés

A védő a kérdéshez való jogának gyakorlása körében a tényállás tisztázása, valamint ezen keresztül a terhelt felelősségét mentő, illetőleg enyhítő körülmények feltárása érdekében „közvetett oknyomozó” tevékenységet folytathat a bíróság előtti bizonyítási eljárásban. A pertaktikai okból legfontosabb kérdések általában a védenchez, a terhelttársakhoz, a tanúkhöz, a szakértőkhöz, illetőleg a sértettekhez szólnak.

Amennyiben a kérdezési jog gyakorlásának közvetlensége az érintett személyek valamelyikének jelenlétének hiányában nem lehetséges, de a kérdések feltevése pertaktikai okokból feltétlenül szükséges, akkor a védő köteles a kérdéseit írásban megfogalmazni, és a tanú, terhelttárs, szakértő, vagy sértett megkeresése előtt azokat a bírósággal közölni. Utóbbi esetekben nem alapozhat arra, hogy kérdezendő személy előbb-utóbb úgyis „felépül”, vagy „előkerül”, s így személyesen is képes lesz vallomást tenni.

Ehelyütt megjegyezném: némileg hiányolom a Be.-ből az arra való utalást, hogy a védő írásban is megfogalmazhatja a kérdéseit, és azokat benyújthatja a bíróság részére, ha azok személyes jellegű feltevése valamilyen rajta kívül álló okból nem kerülhet sor. A törvény ebben a körben - a tanú vonatkozásában - mindössze a következő szabályokat rögzíti: a tanács elnöke a tanúnak az eljárás korábbi szakaszában tett vallomását hivatalból ismertetheti vagy az ügyész, a vádlott vagy a védő indítványára felolvashatja, illetve a jegyzőkönyvvezetővel felolvastathatja, ha 1. a tanú a tárgyaláson nem hallgatható ki, vagy a tárgyaláson való megjelenése egészségi állapotára tekintettel aránytalan nehézséggel járna, vagy az tartós külföldi tartózkodása miatt nem lehetséges 2. a tanú a tárgyaláson a vallomástételt jogosulatlanul megtagadja 3. a tárgyalást a 287. § (3) bekezdése alapján előlről kell kezdeni 4. a tanú a 85. § (5) és (6) bekezdése alapján írásban tett vallomást, és a tanú tárgyaláson történő kihallgatását a bíróság nem tartja szükségesnek 5. a bíróság a tanút a 281. § (8) bekezdése alapján írásban történő vallomástételre hívta fel.

A védői kérdezés metodikája

A kérdés alapvető követelménye, hogy a válasz befolyásmentes legyen, tehát tilos minden olyan kérdés, ami az arra adott válaszra is utal, avagy azt direkt módon tartalmazza. Tulajdonképpen ez az, ami „művészetté” teszi a megfelelő metódus megválasztását. Ezek az előírások ugyanakkor csak irányelvek, a kérdésfeltevés szabványosítása lehetetlen és jogszerűtlen volna megítélésem szerint. Természetesen vannak olyan esetek, amikor a kihallgatott személy egyénisége megnehezíti az irányításmentes kérdezést - ilyenkor bírói engedéllyel lehet segíteni a válaszadást.²

Fontosnak vélem azt is, hogy a kérdésfeltevés ne legyen modoros és ne párosuljon sokat sejtető mimikával. Ez persze csak a kommunikáció mikéntjével kapcsolatos kíváncsi, hogy a bíróság a tanút a tárgyaláson történő kihallgatását a bíróság nem tartja szükségesnek 5. a bíróság a tanút a 281. § (8) bekezdése alapján írásban történő vallomástételre hívta fel.

¹ PhD, PPKE-JÁK, Büntető Anyagi, Eljárási és Végrehajtási Jogi Tanszék, mb. előadó

²pl. elmagyarázni, hogy mit jelentenek az egyes idegen eredetű szavak, stb.

ugyanakkor tévedés lenne azt állítani, hogy a védő nem befolyásolhatja valakinek a vallomását. Ellenkezőleg: pont ez a célja a kérdezőnek az ügyész által indítványozott tanúk, szakértők, illetőleg az ellenérdekű terheltek kihallgatásakor. Az eredményességre viszont csakis a kérdések megfelelő tartalmi összeállításával lehet törekedni.³

Nem tartom helyesnek az olyan kérdezői gyakorlatot sem, amely már tisztázott tények újbóli felidézését célozza meg. Ez két okból is hátrányos a védő megítélése szempontjából: egyfelől felkészületlenségre vall, másfelől felveti az időhúzás szándékának „alapos gyanúját”. Ugyanakkor helye lehet adott kérdés ismételt feltevésének akkor, ha arra már született (érdemi) válasz, de a védő szerint azt a kérdező személy valamilyen félreértés okán tévesen adta meg.⁴

Gyakran előfordul, hogy a védő által indítványozott bizonyításnál a bíró egyből a védőre bízta a kérdezőt. Ilyenkor egyes kollégák hajlamosak arra, hogy kérdező helyett észrevételezzenek, ami az eljárási jog szempontjából jelen fázisban nyilvánvalóan szabálytalan. Mindemellett, a bíróság sok esetben feleslegesnek tartja az „ismétlődő kérdéseket”. Adott személy kihallgatásakor azonban gyakran kívánatosnak látszik a „Fenntartja?” kérdés megfogalmazása. Merőben más azonban a helyzet megítélése akkor, ha az ismételtetés oka a védő figyelmetlensége vagy „feltűnési viselkedése”.

Soron kívüli kérdező csak engedéllyel történhet. Ezzel kapcsolatban megjegyezném, hogy gyakran valóban időpocsékolásnak tűnhet több személytől ugyanazt kérdező. Más kérdés, hogy a védő sohasem tudhatja teljes bizonyossággal, hogy az adott bíróság szempontjából hány vallomás szükséges a minden kétséget kizáró bizonyítottsághoz.

A tanúkihallgatásokkal kapcsolatos védői feladatok

A bírósági szakban a tanú kérdezőséhez való jog teljes mértékben biztosított mind a vád, mind a védelem részére. A tanúvallomást gyakran említik a „bizonyítékok koronájaként”, emiatt különösen fontos, hogy annak szükséges objektivitása messzemenőkéig védelmet élvezzen. Feltétlenül indokolt tehát a Be. azon szabálya, miszerint ha a kérdés a kérdező befolyásolására alkalmas, magában foglalja a választ, nem az ügyre tartozik, azt illetéktelen személy tette fel, a tárgyalás tekintélyét sérti, vagy ismételtlen ugyanazon tényre irányul, illetőleg ismételtlen ugyanazon kérdező részéről újbóli előfordulás esetén a tanács elnöke (egyebíró) a kérdezőtől a kérdező jogát megvonja. /Be. 295. § (2) bek./ A 292. § alapján a tanú kihallgatása alatt a még ki nem hallgatott tanúk nem lehetnek jelen. A tanács elnöke az ügyész, a vádlott vagy a védő indítványára, illetőleg hivatalból a tanú kihallgatásának tartamára a tárgyalóteremből eltávolíttatja azt a vádlottat, akinek jelenléte a tanút a kihallgatása során zavarná. E szabály szintén indokolt, hiszen nyilvánvaló, hogy a tanúvallomás csak akkor töltheti be valós eljárási szerepét, ha azt teljes mértékben befolyásmentesen teszik meg.

„Kétségtelen, hogy jelentőségét tekintve csak a terhelte beismerő vallomása előzi meg a tanúvallomás értékét, a gyakoriság szempontjából pedig jelen bizonyítási eszköz feltétlenül az

---

³A védői taktika bevett eszköze a „beugrató kérdés”. Például: ellenérdekű terhelttárs előadja, hogy a buszon még látta a sértettet. Védő megkérdezi: „Azt látta, hogy Kalocsán leszállt a buszról?” Erre a terhelte: „Azt nem, mert amikor ott megállt a busz, én éppen beszélgettem!” Végül kiderül, hogy Kalocsán nem is volt megálló, amit a védő a kérdés feltevésékor is tudott. A védői kérdés ugyanakkor szabályosnak tekinthető.

⁴ld. ha a nyomozati, illetőleg vádszakaszban, valamint a tárgyalás előkészítése során kihallgatott személy később módosítja a vallomását, a védő elsőrendű feladata az eltérés tisztázását célzó kérdések megfogalmazása

első helyen áll” - írja Róth.⁵ A tanút ugyanakkor nem lehet úgy kezelni, mint „az eljárás tárgyát, akiből egyszerűen, nem is mindig a legszabályosabb eszközökkel, kipróbálják az eljárás szempontjából fontos tényeket, adatokat, de magára hagyják és ha akaratlanul is, kiszolgáltatják annak a bűnözőnek, aki ellen tanúskodott.”⁶ Kabódi írja: „a bíró szájából parancsszerűen pattogó kérdések özönét hallgatva, a tanúkat örökösen félbeszakító, ellentmondást nem tűró bírói türelmetlenséggel találkozva, mindig van egy olyan érzésem, mintha a bíró hivatása néhol érezhető presztízsveszteségéért így kívánná kárpótolni magát.”⁷ A helyes bírói kérdezés problematikája nem tartozik e dolgozat témájába, ugyanakkor annyit leszögeznek, hogy a bíróságnak a tanúbizonyítás során két tényezőre feltétlen ügyelnie kell: 1. ki kell szűrnie a hamis tanúzás kategóriájába ugyan nem sorolható, de kétségkívül elfogult vallomásokot 2. lehetőleg minél több hasonló tartalmú vallomást kell beszereznie.⁸

Ami az általános kérdezési sorrendet illeti, ezzel kapcsolatban a főszabály az, hogy a vád és a védelem tanút is először a bíró hallgatja ki, és az eljárás egyéb résztvevői csak ezután tehetnek fel kérdéseket (illetőleg tehetnek észrevételeket a vallomással kapcsolatban). Az eljárás ezen részével kapcsolatban három eltérő jellegű gyakorlati probléma merül fel kérdésként: 1. a tanúval szembeni fellépés a védelem részéről 2. a tanúvallomások jegyzőkönyvezése 3. a tanú távolmaradásából fakadó eljárási visszasságok.

Az 1. pont alá tartozó esetben arra hívnám fel a figyelmet, hogy a magyar rendszerben nem kristályosodtak ki olyannyira a „a vád, illetőleg a védelem tanúja” kategóriák, mint az USA-ban, holott mindkét oldalnak lehetősége van ilyen eljárási szereplők bevonását indítványozni. A fő különbséget elsősorban abban látom, hogy hazánkban - mindkét relációban - csak nagyritkán kerül sor a kérdések és válaszok előzetes (tárgyalás előtti) egyeztetésére, emiatt a tanúnak idézett személyek nem mindig a várt vallomást teszik meg. Kérdés: adhat-e a védő felvilágosítást a tanúnak abban a vonatkozásban, hogy élhet a vallomástétel megtagadásának jogával? Fenyvesi szerint az a célszerű, ha a tanúnak más ügyvéd ad tanácsot, aki „egyoldalúan e tanú érdekeire orientálódhat.”⁹ Hovatovább, emiatt külön eljárási szereplőként lett nevesítve a Be.-ben a tanú érdekében eljáró ügyvéd intézménye.¹⁰

A tanúnak a feltett kérdésekre adott válaszai perdöntő fontosságúak lehetnek. Emiatt különösen fontos, hogy vallomását teljességgel befolyásmentesen tehesse meg, s e körülményt nemcsak a bíróságnak, hanem a védőnek is szem előtt kell tartania. Hovatovább, a kérdezési jog gyakorlásának módja során az eljárásjog és a gyakorlat nem tesz különbséget a védő és a terhelt között sem. Mindkettőjüknek egyformán törekedniük kell arra, hogy tartózkodjanak az indulatos fellépéstől, illetőleg a (sértően) provokatív megnyilvánulásoktól.

---

⁵Róth Erika: Hogyan és kitől védjük a tanút? Kriminálpolitikai válaszok a bűnözés kihívásaira, különös tekintettel a szervezett bűnözésre és a büntetőjogi szankciórendszerre. A IV. Országos Kriminológiai Vándorgyűlés anyaga. Győr, 2000. október 13-14. In Róth Erika (szerk.) Kriminológiai Közlemények Különkiadás, Bíbor Kiadó, Bp., 2001, 119. o.

⁶Farkas Ákos - Róth Erika: Tanúvédelem a büntetőeljárásban. In Magyar Jog, 1992/10. szám, 583. o.

⁷Kabódi Csaba: Igazságszolgáltatás - szolgáltatás? In Tóth Mihály (szerk.) Büntető Eljárásjogi Olvasókönyv, Osiris Kiadó, Budapest, 2003, 366. o.

⁸„A tanú hitelessége immár annál csekélyebb, minél nagyobb ellensége vagy barátja a vádlottnak, vagy minél közelebbi viszonyban áll hozzá. Egy tanúnál több kell, mert ha az egyik ember állít, a másik tagad, akkor nincs bizonyosság és az ártatlanság vélelme áll elő, melyre mindenki hivatkozhatik. A tanú hitelessége annál csekélyebb minél borzasztóbb a büntett, és minél kevésbé valószínűek a körülmények.” Beccaria, Cesare: A tanúkról. In Tóth Mihály (szerk.): i.m. 221-222. o.

⁹Fenyvesi Csaba: A védőügyvéd. A védő büntetőeljárási szerepéről és jogállásáról. Dialog-Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2002, 262. o.

¹⁰Fenyvesi ugyanakkor nem lát kivételt abban, ha a védő a vádlott hozzátartozóinak ad ilyen tartalmú felvilágosítást. Fenyvesi: i.m. 262. o.

Erre az elvre a védőnek feltétlenül figyelmeztetnie kell védencét is, a tárgyalást megelőzően.

A 2. pontban megfogalmazott probléma a tanúhoz intézett kérdések és az arra adott válaszok jegyzőkönyvezésével kapcsolatos. Előrebocsátanám, hogy a Be. 251. § értelmében a vallomást (illetőleg a szakvéleményt, a szemle eredményét, továbbá az ügyész, a vádlott, a védő, a magánvádló, pótmagánvádló és a magánfél indítványát) kimerítően kell a jegyzőkönyvbe felvenni.¹¹ Ha valamely kifejezés vagy kijelentés szó szerinti szövege jelentős, akkor azt szó szerint kell jegyzőkönyvbe venni. Az esetleges hiányosságok, illetőleg elírások látszólag könnyedén orvosolhatóak kiegészítés, vagy kijavítás indítványozásával. Ugyanakkor gyakran előfordul olyan eset, hogy a védő a bizonyítási eljárás során csak a magánjellegű feljegyzéseire tud támaszkodni, így ezekből idéz. Ezt a helyzetet nem tartom szerencsésnek, az eljárás minden szereplője előtt ott kellene lennie a korábbi tárgyalási jegyzőkönyvnek, amely egyben biztosítja a „fegyverek egyenlőségének” elvét, valamint az átlagosnál színvonalasabb bírósági ügyvitelt.¹² Ezzel kapcsolatban megjegyzendő, hogy az USA rendszerében „minden, a tárgyalással összefüggésben a tárgyalóteremben elhangzott szó rögzítésre kerül a { ... } gyorsírási jegyzőkönyvben és szükség esetén később átírássra is kerül. Az európai modelltől eltérően a bíró nem diktál jegyzőkönyvbe semmit. A szó szerinti jegyzőkönyv rendkívül fontos, hiszen a másodfokú bíróság csak ennek alapján tudja megítélni a tárgyalásvezetés tárgyilagosságát.”¹³

Egyébiránt úgy vélem, hogy elsősorban a védő feladata a bírósági eljárásban annak kieszközlése, hogy a védekezés szempontjából releváns információk írásban rögzítésre kerüljenek. Persze előfordulhat, hogy a védő olyan körülményt kíván jegyzőkönyveztetni, amelyet a bíróság az ügy szempontjából nem tart fontosnak. Úgy vélem azonban, hogy ilyen esetekben a bíróság nem foglalhat állást a rögzítés szükségessége kérdésében, hanem feltétlen eleget kell tennie az ilyen tárgyú védői indítványoknak. Ne feledjük: a jegyzőkönyv funkciója elvileg a tárgyaláson elhangzottak kimerítő jellegű, szabatos megjelenítése.

A legnagyobb jogi visszásság a 3. pontban megfogalmazott esetekben és pedig akkor áll fenn, amikor a tárgyaláson nem jelenik meg a tanú, de korábbi vallomása mégis „visszaköszön” az ítéletben. Ilyenkor ugyanis sem a vádlottnak, sem a védőjének nem nyílik lehetősége arra, hogy a tanú szavahihetőségét megingassa, vagy vallomásának valódiságát megkérdőjelezze.¹⁴ A különösen védett tanú kategóriája külön kitételként szerepel a törvényben: ha az ügyész a különösen védett tanú vallomását kívánja bizonyítási eszközként felhasználni, a tanács elnöke a nyomozási bírótól beszerzi a különösen védett tanú vallomásáról készült jegyzőkönyvet és a különösen védetté nyilvánításról szóló határozatot. A jegyzőkönyvet és az említett dokumentumot azonban csak a bíróság tagjai tekinthetik meg, és azokról másolat nem adható /268. § (3) bek./. Ugyanakkor, ha a vádlott, a védője vagy az ügyész a különösen védett tanúhoz kérdés feltevését indítványozta, illetőleg a különösen védett tanúhoz a tanács elnöke tesz fel kérdést, a bíróság a különösen védett tanú vallomásáról készült jegyzőkönyv és a különösen védetté nyilvánításról szóló határozat egyidejű visszaküldésével elrendeli, hogy a

---

¹¹Nem kell jegyzőkönyvbe felvenni a vallomásnak vagy a szakvéleménynek azt a részét, amely a bíróság eljárásában korábban készült jegyzőkönyv tartalmával megegyezik, ehelyett a korábbi jegyzőkönyvre kell utalni. Ezenkívül: a bíróság indítványra vagy hivatalból elrendelheti valamely körülmény vagy nyilatkozat jegyzőkönyvbe vételét.

¹²Fenyvesi szerint ugyanakkor „a személyes feljegyzések nem helyettesíthetik a jegyzőkönyvet, miután annak kiegészítése, kijavítása nem történt meg, másrésztől nem is szerencsés hivatkozni rájuk, mert azzal nem válik iratszerűvé, perrendszerűvé az állítás { ... }” Fenyvesi: i.m. 258. o.

¹³Mahler, Gordon: Az amerikai büntetőeljárás vázlata. In Tóth Mihály (szerk.): i.m. 79. o.

¹⁴Más kérdés, hogy a tárgyalás előkészítése körében a feltett kérdések hatására a bíróság elrendelheti, hogy a nyomozási bíró ismét hallgassa ki védett tanút.

nyomozási bíró a vádlott, a védője vagy az ügyész által feltett kérdésekre ismételtén kihallgassa a különösen védett tanút. /268. § (4) bek./. Etekintetben tehát már némi előrelépés tapasztalható a tárgyalás közvetlensége elvének irányába.

Az Európai Bizottság ezzel kapcsolatban számos - ellentétes irányú - észrevételt tett,¹⁵ ugyanakkor megállapította azt is, hogy sérti a tisztességes eljárás elvét, ha a bíróság által vizsgált bizonyítékok többsége névtelen tanúk vallomásából áll és más terhelő adat nem áll rendelkezésre az eljárásban.¹⁶ A lényeges ismérvek magam is azt tartom, hogy a bíróság csakis a tárgyaláson közvetlenül megvizsgált bizonyítékokra alapozza az ítéletét (beleértve a közvetett bizonyítékokat is). Megjegyezném, hogy a Be. már a különösen védett tanú intézményének megjelenése¹⁷ előtt is lehetőséget adott arra, hogy a bíróság felülírja a tárgyalás közvetlenségének elvét (pl. másik bíróság megkeresése esetében, avagy akkor, amikor a vádlottat eltávolíttatja a tárgyalóteremből, stb.). A jogalkalmazók ugyanakkor mindvégig szem előtt tartották azt is, hogy jelen princípium korlátozására csak minél szűkebb körben kerülhessen sor, hiszen ennek megsértése eljárási szabálysértés avagy megalapozatlanság körében gyakorta eredményezte az elsőfokú ítéletek hatályon kívül helyezését.¹⁸

Kérdés persze, hogy meddig mehet el a jogalkotó a tanúvédelem terén anélkül, hogy azzal sértene a vádlott, illetve a védő eljárási helyzetét?¹⁹ Erre még a strasbourgi ítéletek sem adnak egyértelmű állásfoglalást. „Meggyőző jogi lehetőségek hiányában ezért elsősorban azokkal kell egyetértenünk, akik a „részleges anonimitást” ítélik járható útnak.”²⁰ Ugyanakkor számomra egyértelmű, hogy a tanú érdekei legalább annyira fontosak, mint a terhelti védekezés hatékonyságához való jog. Mindaddig tehát, amíg a bíróság számára más - bűnösséget alátámasztó - bizonyítékok is rendelkezésre állnak, nem kifogásolható a tanú tárgyaláson történő jelenlétének a hiánya. A hazai szabályozás emellett lehetőséget ad arra is, hogy a védő indítványozza a tanú különösen védetté nyilvánításának feloldását. (Más kérdés, hogy az ilyen indítványok csak nagyrítván eredményesek.)²¹

---

¹⁵Az Emberi Jogok Európai Egyezménye nem biztosít korlátlan jogot arra, hogy a védelem valamennyi terhelő tanúnak a megidézését megkövetelje a tárgyalásra azért, hogy ott a szükséges kérdések feltevésére sor kerülhessen. Az eljáró bíróság eltekinthet a tanú idézésétől akkor, ha a rendőrség az információ fejében garantálta a tanú anonimitásának megőrzését. (Appl. 8417/78, illetve 8414/70.) In Fenyvesi: i.m. 255. o.

¹⁶Ld. Az osztrák állam ellen előterjesztett 12489/86. sz. panasz kapcsán hozott bizottsági döntést In Fenyvesi: i.m. 255. o.

¹⁷„Aligha vitatható, hogy az 1980-as évek végén, de különösen az 1990-es években Magyarországon egyre érzékelhetőbbé vált a szervezett bűnözés minőségi és strukturális változása, amely óhatatlanul magával hozta a tanúvédelem újraszabályozásának igényét. Alapvetően annak az igénye merült fel, hogy a szervezett bűnözés elleni jogalkotói, illetőleg jogalkalmazói tevékenység keretében olyan szabályok nyerjenek megfogalmazást, amelyek alkalmasak a kiemelkedő jelentőséggel bíró tanúk fizikai és lelki védelmének biztosítására, ugyanakkor nem sértik a vádlott tisztességes tárgyaláshoz való jogát. Emellett a tárgyalási kérdések feltevését óhatatlanul inspirálta a bizonyítási igény {...} annak érdekében, hogy a bizonyítási eljárás, illetve annak eredménye ne kerüljön kilátástalan helyzetbe. Ehhez azonban - a szervezett bűnözésre figyelemmel - a tanút védeni kell.” Csák Zsolt: A különösen védett tanú az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítéletei tükrében. In Tóth Mihály (szerk.): i.m. 223. o.

¹⁸Csák: i.m. 224. o.

¹⁹Fenyvesi: i.m. 255. o.

²⁰Farkas - Róth: Tanúvédelem a büntető eljárásban. In Magyar Jog, 1992/10. szám In Csák: i.m. 225.

²¹Stefan Trechsel strasbourgi bíró az ún. „Unterpertinger-ügyben” adott különvéleményében az alábbiakat fogalmazta meg: „ha a tanú vallomását a bíróság bizonyítékként kívánja értékelni, úgy a tanú megjelenésétől nem lehet eltekinteni és módot kell adni a védelemnek, hogy a tanúhoz kérdéseket intézhessen. Ha viszont a hatóságok a tanúnak garantálják, hogy a tárgyaláson nem kell megjelennie, úgy ebből le kell vonni azt a következtetést, hogy a korábbi vallomás tartalma sem lesz felhasználható. Az nem lehetséges, hogy az eljárási rendszer tanúkat a vádlott kárára privilegizáljon.” Fuchs, H.: Der Einfluss der Europäischen Menschenrechtskonvention auf das Österreichische Straf- und Strafverfahrensrecht. ZStW Band 100 (1988)

További kérdés: megfelel-e a tárgyalás közvetlensége elvének annak lehetősége, hogy bizonyos feltételek fennállása esetén a tanú kihallgatása helyett annak korábbi vallomását is ismertetheti a bíróság? Nyilvánvalóan nem, mégis vannak olyan körülmények, amelyeket a Be. ezen kivételes esetek közt taxál. Ennek megfelelően a 296. § alapján a tanács elnöke a tanúnak az eljárás korábbi szakaszában tett vallomását hivatalból ismertetheti vagy az ügyész, a vádlott vagy a védő indítványára felolvashatja, illetve a jegyzőkönyvvezetővel felolvastathatja, ha 1. a tanú a tárgyaláson nem hallgatható ki, vagy a tárgyaláson való megjelenése egészségi állapotára tekintettel aránytalan nehézséggel járna, vagy az tartós külföldi tartózkodása miatt nem lehetséges 2. a tanú a tárgyaláson a vallomástételt jogosulatlanul megtagadja 3. ha tárgyalást a törvényben meghatározott okból előlről kell kezdeni 4. ha a tanú a törvényben meghatározott esetekben írásban tett vallomást, és a tanú tárgyaláson történő kihallgatását a bíróság nem tartja szükségesnek 5. a bíróság a tanút a törvényben meghatározott esetben írásban történő vallomástételre hívta fel.²²

A szakértőhöz intézett kérdések a védelem oldaláról

A büntetőeljárás során szakértő kirendelésére akkor kerül sor, ha valamilyen bizonyítandó tény megállapításához vagy megítéléséhez különleges szakértelem szükséges (Be. 99. §). A törvény alapján a szakértőt a tanú kihallgatására vonatkozó szabályok alkalmazásával kell meghallgatni.²³

Ami a szakértők védő általi kérdésére vonatkozó tendenciákat illeti, az ügyvédek körében megállapítható, hogy sokkal inkább egyenrangú („értelmiségi”) partnerként tekintenek az eljárás ezen szereplőire, ami nagyban befolyásolja a kérdezési stílust is. A védők egy szakértő vonatkozásában általában nem törekednek arra, hogy a kérdezett személlyel szemben minél egyszerűbben, már-már „szájba rágósan” fogalmazzák meg kérdéseiket (mint például a tanúk esetében). Ez a védői attitűd nyilvánvalóan indokolt, hiszen a szakértővel szemben nem szabad a „vizsgáztatás” látszatát kelteni, a védő ebben a körben nem tanár, hanem tanuló. A „védő - tanú” reláció esetében ugyanakkor sokkal inkább érvényesül a „kitanító - kitanított” viszony, ami alatt természetesen nem azt értem, hogy a védő bármilyen módon befolyásolhatja a tanút a vallomása megtételében. Csak éppen sokkal inkább érvényesül vele szemben az „atyáskodó stílus”, a „laikus contra profi” képletének kifejező jellegű szemléltetése. A védő a tanúval szemben egy-egy modoros hangsúllyal, vagy köhintéssel sokszor érzékelteti azt, hogy határozott álláspontja van az adott kérdésre adott válaszok valódiságával kapcsolatban, ugyanakkor a szakértővel szemben ezt sohasem teheti meg.

A fentiek ellenére leszögezném, hogy a védőnek ugyanakkor indokolt minél behatóbban ismerkednie azokkal az általános szakértelmet igénylő kérdésekkel, amelyeknek a megállapítására, vagy kizárhatóságára a szakértői kirendelés irányul. Ez annál is inkább lényeges attitűd, mivel a „terminus technicusok” elsajátításával sokkal könnyebben

---

466/467.o. In Fenyvesi: i.m. 255. o.

²²A Be. 297. § alapján a tanács elnöke az ügyész, a vádlott vagy a védő indítványára, illetőleg hivatalból ismertetheti a tanú korábbi vallomásának részeit, ha a tanú a történetekre nem emlékszik, vagy ha a tárgyaláson tett és a korábbi tanúvallomása között ellentét van. Az ismertetés - a törvényben meghatározott keretek között - kiterjedhet a tanúnak az eljárás korábbi szakaszában vagy más eljárásban gyanúsítottként vagy vádlottként tett vallomására is.

²³Ha a szakértő a tárgyaláson az értesítés ellenére nem jelent meg, vagy a szakértő értesítését a bíróság a törvényben meghatározott okból mellőzte, az írásban előterjesztett szakvéleményt a tanács elnöke ismerteti vagy az ügyész, a vádlott, vagy a védő indítványára felolvassa, illetve a jegyzőkönyvvezetővel felolvastatja (299. §).

megvalósulhat a lényegretörő kérdés, amely egyben meggyorsíthatja a tényállás tisztázásának folyamatát. Félreértés ne essék, a védő nem lehet szakértő még akkor sem, ha a szakértővel megegyező végzettséggel rendelkezik és egyébként képes lenne az adott szakkérdésben objektív válaszokat adni!

A „keresztkérdéses” rendszer törvényi alapesetként történő szabályozásának szükséges volta

Ami a magyar büntető tárgyalási rendszer általános menetét illeti, tudvalevő, hogy a ki-, illetőleg meghallgatott személyekkel szemben szinte kivétel nélkül mindig a bíróság teszi fel elsőként az ügyre vonatkozó kérdéseit. A bíróság előtti bizonyítási eljárás szinte minden európai államban a vádlott kihallgatásával kezdődik, így elsőként neki lehet kérdéseket feltenni (a Be. is ezt a sorrendiséget követi - ld. 286. §). A tanúk közül rendszerint a sértettet kell elsőként kihallgatni. A vádlott és a tanú kihallgatását, illetve a szakértő meghallgatását követően hozzájuk a bíróság tagjain kívül az ügyész, a vádlott, a védő, a sértett, a magánfél, valamint az őt érintő körben az egyéb érdekelt és a szakértő kérdést tehet fel.²⁴

Fenyvesi nagy jelentőséget tulajdonít a kérdésfeltevő személyének, illetőleg sorrendjének.²⁵ E nézőpontot továbbgondolva úgy vélem, hogy valamennyi tárgyaláson fogatosított ki-, illetőleg meghallgatás esetében az lenne az elfogadható, ha a bírák csak a vád, illetőleg védelem irányában elfogult „felek” (ld. ügyész, illetőleg védő) után tehetnék fel kérdéseiket.

A terheltek esetében elsősorban azon szemléletet kellene látszólagosan is érvényesíteni, miszerint nem a bíróságnak van vádlottja, illetőleg védenca, hanem az ügyészségnek, illetőleg a védőnek.²⁶ Ehhez pedig feltétlen arra lenne szükség, hogy elsőként a vádhatóság jelen lévő képviselője, majd pedig a védő kérdezzen annak lehetősége nélkül, hogy a bíróság tagjai *menetközben* kérdéseket fogalmazzanak meg. A kérdészés jogát a felek általi kihallgatás után természetesen a bírák számára is biztosítani kellene.

A tanúkihallgatások esetében már egy cizelláltabb problémáról van szó, hiszen először nyilván annak a hivatásos eljárási szereplőnek kellene kérdeznie, aki az adott tanú kihallgatását indítványozta. Ez pedig a védő, vagy az ügyész kellene, hogy legyen. Amennyiben pedig a bíróság hivatalból idéz meg tanúként adott személyt, nézetem szerint először akkor is át kellene engednie a kérdészés jogát az ügyésznek, majd a védőnek. Ennek ellenére mégis az az általános gyakorlat, hogy a vádhatóság, vagy a védelem által indítványozott tanú kihallgatását teljes egészében a bíróság folytatja le, a „felek” pedig pusztán asszisztálóként, vagy már elhangzott kérdések újbóli megfogalmazóiként vesznek részt a processzusok ezen részeiben.

---

²⁴A 288. § alapján a vádlottat rendszerint a még ki nem hallgatott vádlott-társai távollétében kell kihallgatni. A tanács elnöke az ügyész, a vádlott vagy a védő indítványára, illetőleg hivatalból a vádlott kihallgatásának tartamára a tárgyalóteremből eltávolíttatja azt a már kihallgatott vádlott-társat, akinek jelenléte a vádlottat a kihallgatása során zavarná. A vádlottnak lehetőséget kell adni arra, hogy röviden összefoglalva kifejtse a váddal kapcsolatos álláspontját. A vádlott, illetőleg védője már ekkor is kitérhet arra, hogy a védelem érdekében milyen bizonyítás lefolytatását indítványozza. A tanács elnöke a vádlottat figyelmezteti arra is, hogy a bizonyítási eljárás során kihallgatottakhoz kérdéseket intézhet, indítványokat és észrevételeket tehet. A figyelmeztetés kiterjed arra is, hogy ha a vádlott nem tesz vallomást, a terhelteként tett korábbi vallomása ismertethető vagy felolvasható.

²⁵Fenyvesi: i.m. 254. o.

²⁶Fenyvesi szerint ugyanakkor az „ügyész-vádlott” relációt nem lehet ebben a kontextusban értelmezni, mivel a terhelte maga is ügyfél. Fenyvesi: i.m. 254. o.

A felek általi kihallgatáson alapuló („keresztkérdézéses”) rendszer törvényi alapesetként történő bevezetése mellett szóló érvek közül talán az a legnyomatékosabb, amely szerint az sokkalta jobban biztosítja a bíróság kívülállóságát, az esetleges prejudikációk elkerülését,²⁷ mindemellett sokkal inkább garantálja a pártatlanság objektív mérce szerinti érvényesülését, mint a bíró általi kikérdezés. Utóbbi ugyanis könnyen azt a benyomást keltheti a vádlottban, hogy a bíró az ügyész mellett második vádlóként lép fel az eljárásban. A másik érv e szisztéma mellett az, hogy jobban megkívánja mind a vád, mind a védelem képviselői részéről a precízebb ügyismeretet, a tárgyalásokra való felkészülés alaposságát. Ezzel egyetértve úgy vélem, hogy mindez a tárgyalási kommunikáció, illetőleg az azzal kapcsolatos készségek fejlődésére is „jótékony hatással” lenne. Az ügyészi és a védői kar esetleges vonakodása mindazonáltal annak tudható be álláspontom szerint, hogy e személyi kör egyszerűen nem akar „kiesni” a megszokott ritmusból, az „innováció” szándéka tehát egyenlőre meglehetősen csekélynek mondható.

Ellenérvként hozzák fel e rendszerrel szemben, hogy az a bíróságok, illetőleg ügyészségek jelenlegi létszáma mellett az eljárások indokolatlan elhúzódásához vezethet. Az ítélezőnek így ugyanis csak közvetett lehetősége van a felek által felteendő kérdések számát befolyásolni és az ügyre nem tartozó kérdéseket kiszűrni. Mindez pedig azt eredményezheti, hogy a tárgyalások tervezhetetlenné válnak, az ügyben többször kell a tárgyalást elnapolni, ennek következményeként pedig a pertartam indokolatlanul meghosszabbodik.²⁸ A magam részéről azonban úgy vélem, hogy ez a körülmény csak a törvényi módosítás után bekövetkező „átmeneti időszakot” érintené. A bíróságok idővel hozzászoknának ahhoz, hogy a bizonyítást az ügyész, illetőleg a védő koordinálja, idővel a bírói kérdezés is háttérbe szorulna, ami sokkal inkább biztosítaná a független és függetlennek látszó (!) bírói munkát.

Ami a fenti problematikával kapcsolatos jogalkotói reflexiókat illeti, a *hatályos Be.* ebben a tekintetben „*felemás rendszert*” követ: a 295. § a felek általi kihallgatásra fakultatív lehetőséget biztosít akként, hogy azt a védő, illetőleg az ügyész indítványához, valamint a bíróság engedélyéhez köti. Eszerint az ügyész, a vádlott vagy a védő indítványára a tanács elnöke engedélyezheti, hogy a tanút először az ügyész és a védő kérdések feltevésével hallgassa ki. Az indítványról a bíróság végzéssel dönt, elutasítása miatt pedig külön fellebbezésnek nincs helye (ld. azt az ügydöntő határozat elleni fellebbezésben lehet sérelmezni). A kérdésfeltevés szabályozása jelenleg a következőképpen alakul: 1. ha tanú kihallgatását az ügyész indítványozta, a tanút előbb az ügyész hallgatja ki, ezt követően a tanúhoz a vádlott és a védő kérdéseket intézhet, majd a sértett kérdések feltevését indítványozhatja 2. ha a tanú kihallgatását a vádlott vagy a védő indítványozta, a tanút előbb a vádlott vagy a védő hallgatja ki, ezt követően a tanúhoz az ügyész intézhet kérdéseket, majd a sértett kérdések feltevését indítványozhatja 3. ezt követően újabb kérdéseket az jogosult intézni a tanúhoz, aki a tanú kihallgatását indítványozta, de csak olyan új tényekre és körülményekre nézve, melyek a másik kérdező kérdése folytán merültek fel 4. a tanács elnöke és a bíróság tagjai mind a kérdezés befejezése, mind bármelyik kérdésre adott felelet után kérdéseket intézhetnek a tanúhoz (Be. 295. §).

---

²⁷Ami a strasbourg-i joggyakorlatot illeti, annak alapján a pártatlanság csak akkor biztosított, ha az a szubjektív és az objektív teszt szerint egyaránt megállapítható. Tekintettel arra, hogy az eljáró bíró személyes meggyőződését „aláásó” személyes elfogultság igazolása nehéz feladat, emiatt a strasbourg-i szervek az ún. objektív mérce alapján azt vizsgálják, hogy a „bíró eljárása nyújtott-e elégséges garanciát arra, amely kizárja az érintett legitim kételyeit az elfogultságát illetően.” Fantoly Zsanett: A keresztkérdés és a felek általi kihallgatás a büntetőeljárásban. In Jogtudományi Közlöny, 2008/8. szám, 506. o.

²⁸Fantoly: i.m. 508. o.

E szabályozás alapfilozófiáját tekintve mindenféleképpen kívánatos, ugyanakkor csak *átmeneti megoldásnak tűnik* az „ügyféli per” kiteljesedése szempontjából. Úgy vélem, hogy a 295. § által szabályozott szisztéma nem felelhet meg hosszútávon a jogpolitikai célkitűzéseknek, kétlem ugyanis, hogy az indítványozás lehetősége megadná a „kezdő lökést” az általam kívánatosnak tartott „vegytiszta keresztkérdézéses” rendszer kikristályosodása szempontjából, s ez elsősorban nem a bíróságok, hanem az „elkényelmesedett” ügyészek, illetőleg védők hibája. A bírói szerepkör tradicionális hazai értelmezése e funkciónak évtizedek óta „oknyomozó” jelleget tulajdonít, „a bizonyítási eljárás vezére” pozíciót a gyakorló jogászok többsége a bírácnak tulajdonítja. Emiatt volna szükség szigorúbb törvényi szövegezésre, s arra, hogy a jogalkotó belátható időn belül döntsön a „keresztkérdézéses” rendszer teljes felszámolása, avagy annak kötelezővé tétele között.²⁹ Utóbbi eshetőség mellett érvelve megjegyezném: 1. nem hiszem, hogy e konstrukció általánossá tételéhez további alkalmazkodási időre lenne szükség a gyakorló jogászok számára, mivel a büntetőügyekben jártas ügyészeknek, ügyvédeknek már eleve adva vannak e feltételek (ld. adott az indítványozás joga) 2. a szisztéma elutasítása nem alapulhat azon az egyszerű indokon, hogy a bírác „jobban kérdeznek” (ld. számos büntetőtárgyaláson fiatal, pályakezdő bírác ítéleznek) 3. a bíróságok „oknyomozó” jellegű tevékenységét semmiben sem érintené e szemléletváltás, mivel továbbra is meg volna az a joguk, hogy - a bizonyítás kiegészítése körében - különböző eljárási cselekményeket foganatosítsanak.

E kérdés megválaszolásánál mindazonáltal úgy vélem, hogy a *bírói szerepkör helyes értelmezéséből* kell kiindulnunk. Eszerint pedig a bíróság mindig és mindenkor olyan független vizsgáló kell, hogy legyen, amelynek elsősorban nem felderítési, hanem döntési kötelezettsége van. Ennek a kritériumnak a „keresztkérdézéses” rendszer mindenképpen jobban megfelel, másfelől pedig sokkal inkább biztosítja a tanács elnökének (egyebírónak) az elfogulatlanságát, hiszen az nem kényszerül automatikusan átvenni az ügyész, avagy a védő szerepkörét. *Fantoly* ennek ellenére megjegyzi, hogy a keresztkérdézéses rendszer „{...} a kontinentális büntetőeljárásokban csak nehezen képes magának utat törni. Alkalmazását az eljárási törvények általában a felek beleegyezéséhez vagy legalább az egyik fél kívánságához kötik.”³⁰

A nemzetközi gyakorlat a „keresztkérdézéses rendszer” megvalósításával kapcsolatban

Olaszországban már az 1989-es büntetőeljárási törvény bevezette az ún. „ügyféli pert”, melynek következtében elsődlegesen a felek feladatává vált a bizonyítás lefolytatása (ezzel együtt megszűnt a nyomozati anyagok felolvasásának lehetősége is). Az olasz Alkotmánybíróság ugyanakkor a későbbiekben megjegyzte, hogy a bíróságoknak igenis biztosítani kell azon jogot, hogy a nyomozati és egyéb anyagokat felolvasással az eljárás anyagává tegyék.³¹

Németországban a büntetőeljárási törvény 239. §-a rendelkezik a felek általi kikérdezés (Kreuzverhör) jogintézményéről. A szabályozás alapján a kihallgatás az ügyész által indítványozott tanúkra és szakértőkre korlátozódik, ha az ügyész és a védő közös kérelmére a bíróság elnöke átengedi számukra a kihallgatás lehetőségét. Az ügyész által indítványozott

²⁹Utóbbi beálltához természetesen szükség volna a bírósági tárgyaláson való kötelező védői jelenlét törvényi megfogalmazására is.

³⁰Fantoly: i.m. 504. o.

³¹Farkas Ákos: A büntetőeljárás reformja. In Fundamentum, 2002/2. szám 55. o. In Fantoly: i.m. 506 - 507. o.

tanút előbb az ügyész kérdezi ki, a vádlott által indítványozott tanú esetében pedig a védő élhet az elsőbbség jogával. Ezek után természetesen az elnök is felteheti az általa szükségesnek tartott kérdéseket. Megjegyzendő: a német gyakorlat e kihallgatási módszert nem alkalmazza, mivel a lényeg ebben a rendszerben is a tényállás felderítése, amely elsősorban bírósági funkciónak minősül. Az ügyész és a védő ugyanis általában nem eléggé felkészült ahhoz, hogy a tanúk kihallgatását „levezényelje.”³²

*Az USA gyakorlatában a „keresztkérdés” módszerére úgy tekintenek, mint ami a leginkább alkalmas az igazság feltárására.*³³ A tárgyaláson kívül tett tanúvallomások felhasználásának kizárása azon elven alapul, hogy a vallomástételre felhívott személyt keresztkérdéses eljárásnak nem lehet alávetni. Ha pedig az említett eljárási cselekmény a tanú személyében beálló váratlan körülmény miatt nem végezhető el, illetve a tanú a jelen processzusban való vallomástételét megtagadja, a közvetlen kihallgatást a bíróság általában mellőzi, mivel azt az adott (jogi) cél szempontjából nem tartja kielégítőnek.³⁴

A magyar jogirodalom álláspontja a „keresztkérdéses rendszer” megvalósításával kapcsolatban

Cséka szerint a keresztkérdéses szisztéma „nem a felek rendelkezési jogának megnyilvánulása {...}, hanem szigorú kógens jellegű eljárási intézmény, amelynek igénybevételeiben a felek akaratnyilvánítása ki van zárva. Nagyon is vitatható ennek az intézménynek a büntető ügyek igazságosabb és alaposabb elbírálását elősegítő hatása, mivel a tanács elnöke a felek érdemi bizonyítási tevékenységéhez csak mintegy kiegészítő jelleggel, kérdések feltevésével kapcsolódhat. Így kicsúszhat kezéből az igazságkeresés irányítása, pedig az igazság-megállapítás kérdésében az általa vezetett bírósági tanácsnak kell felelősséggel döntenie.”³⁵

Király szerint kérdéses, hogy milyen hatása lesz az új tárgyalási rendszernek a vád eredményességére, a felmentő ítéletek mennyiségére. Ahogy írja: „végül is kettőn áll a vásár, az ügyészen és a védőn. De a viták hevében azt se feledjük, hogy a bíróság a kérdésben sincs passzív szerepre kárhóztatva és hogy nincs kötve a felek bizonyítási indítványaihoz, és hogy hivatalból elrendelheti a bizonyítási kiegészítést. A főkérdés tehát nem a felmentő ítéletek mennyisége, hanem az: igaz, igazságos ítéletek születnek-e?”³⁶

Bánáti szerint „nem helyes, ha a bíró a túl aktív tárgyalásvezetéssel, kikérdezéssel mintegy a küzdelem részévé válik, ez hasonlatos ugyanis ahhoz, mintha a döntnök a gladiátorok küzdelmét közvetlenül a küzdőtérrel figyelné. Ekkor a gladiátorok által felkavart homok könnyen a szemébe mehet, ami a tisztánlátását veszélyeztetheti.”³⁷

Fantoly szerint ha a bíróság úgy látja, hogy a tanú vallomásából kitűnő bizonyíték

---

³²Lutz Meyer-Gossner: Strafprozess Ordnung, 47. Azflage. München, Verlag C.H.Beck, 2004 In Fantoly: i.m. 507. o.

³³Badó Attila: Esküdszéki ítéletek. Futni hagyott bűnösök? Studio Batiq, Szeged, 2004 In Fantoly: i.m. 504. o.

³⁴Fantoly: i.m. 504-505. o.

³⁵Cséka Ervin: Bevezető. In Jogtudományi Közlöny, 1998/4. szám, 114. o.

³⁶Király Tibor: A büntetőeljárási kódex tervezetének helye a magyar büntető eljárásjog fejlődésében. In Jogtudományi Közlöny, 1998/4 szám, 119. o.

³⁷Bánáti János: Homokszemek és sziklatömbök a büntetőeljárás gépezetében. Előadásanyag. Az előadás elhangzott 2005. márciusában Kaposvárott a „Jogi beszélgetések” előadás-sorozat keretében. In Fantoly: i.m. 506. o.

feltehetőleg a védelemnek kedvez, akkor indokolt átadnia a vádlottnak és a védőnek a kérdés jogát. A bírónak ugyanis először a felek számára kell megadni annak lehetőségét, hogy az általuk (kötelezően) képviselt jogi álláspontot tisztázzák.³⁸ Ezzel a véleménnyel - a már korábban kifejtettek okán - egyet tudok érteni, ugyanakkor továbbra is tartom magam ahhoz, hogy a jelenlegi konstrukció csak „átmeneti” szabályozásnak tekintendő és végérvényesen állást kellene foglalni a „keresztkérdéses” rendszer törvényi alapesetként történő szabályozása vonatkozásában, mégpedig valamennyi ki-és meghallgatott személy esetében.

Záró gondolatok

E publikáció három nagyobb gondolati egységében a védői kérdés metodikájával, annak Be. általi szabályozásával, majd a „felek általi” avagy „keresztkérdéses” rendszer törvényi alapesetként történő szabályozásával kapcsolatos megjegyzéseimet ismertettem. A védő kérdés jogának törvényi szabályozásával kapcsolatban az alábbi észrevételeket tenném:

Mindenekelőtt szólnék a tanúkihallgatásokra vonatkozó szabályozással kapcsolatos aggályaimról: bár e dolgotatnak nem tárgya a nyomozati szak, úgy vélem, hogy *a védőnek feltétlen meg kellene adni azt a jogot, hogy ne csak az általa, hanem az eljáró hatóságok által indítványozott tanúk kihallgatásán is jelen lehessen, és az utóbbiakhoz is közvetlenül kérdéseket tehessen fel.* A védelemhez való jog magában foglalja a hatékony védekezéshez való jogot is, s mint ilyet, azt nem lehet alárendelni az eljáró hatóságok bűnüldözési érdekeinek. Más kérdés, hogy a tanúvédelemre vonatkozó szabályok arányos és Európa-szerte ismert instrumentumait képezik a büntetőeljárásnak, emiatt még a közvetlenség elvére épülő bírósági szakban is indokoltnak tartom, hogy az ügyvéd legfeljebb írásban teheti fel kérdéseit a védelemhez való jog eljárási szereplőknek. Az pedig már az általános ügyvitel kérdéskörébe tartozik, hogy valóban élnek-e a védők az írásbeli kontaktus felvételére irányuló lehetőséggel.³⁹

Mindemellett szükségesnek tartanám, hogy *a Be. „felértékelje” a védő, illetőleg a vádhatóság képviselőjének feladatkörét a bíróság előtti bizonyítási eljárásban.* Ennek első lépcsőfoka a „keresztkérdéses” rendszer törvényi alapesetként történő szabályozása volna. Nemcsak gyakorlati, de elvi alapon is úgy vélem, hogy a bírósági szakban a valódi tényfeltáró-oknyomozó jellegű munka az ügyész, illetőleg a védő feladata kellene, hogy legyen. A vád, illetőleg a védelem irányába történő elfogultság, illetőleg az ügy tárgyának korábbi ismerete sokkal inkább lehetővé teszi az adekvát, célirányos kérdésfeltevést, s a bíró, mint „külső szemlélő” számára könnyedebbé válhat a bizonyítás anyagának értékelése, elkerülhetőek lennének az oly sokszor emlegetett „prejudikációs veszélyek”, ezáltal a komplett döntési

---

³⁸Fantoly a Szegedi Városi Bíróságon végzett empirikus kutatásáról ekként számol be: „a megkérdezett bírák túlnyomó többsége nem alkalmazza a Be. 295. §-át, elmondásuk szerint indítvány sem érkezik e tárgyban. Ugyanakkor több bíró jelezte, hogy létezik egy olyan - általunk nem helyeselt - gyakorlat, hogy ha a tanút a nyomozás során nem hallgatták ki (pl. az ügyész a vádiratban indítványozza a tanú kihallgatását, de nem derül ki, hogy mire, mert nincs korábban tett nyomozati vallomás), a bíró - a tanú személyes adatainak felvétele és a kioktatás megtörténte után - átadja a kérdés jogát annak a félnek, aki a tanú kihallgatását indítványozta. Ez a megoldás nem csak azért nem helyeselhető, mert a tanú kihallgatása a bíró feladata, hanem azért sem, mert az összefüggő tanúvallomástétel krimináltaktikai jelentősége a kihallgatás e módszerével elveszhet.” A szerző szerint jelen eljárás azért aggályos, mert nem a Be. 295. § által rögzített felek általi kihallgatást jelenti, ugyanis a bíróság nem a felek indítványára, hanem „ex officio” dönt a kérdés jogának átadásáról. In Fantoly: i.m. 507. o.

³⁹Ennek kezdeményezése egyébiránt azért is fontos része a védői munkának, mert az ügyvéd egyáltalán nem lehet biztos abban, hogy a különösen védetté nyilvánított személytől milyen tartalmú vallomás várható.

szituáció aggálymentesebbé válhatna. Félreértés ne essék, a törvénynek továbbra is biztosítania kellene a bíróság számára a kérdezés jogát, de csak az ügyész, illetőleg a védő, tehát a „felek általi kikérdezés” befejeződése után. Azaz, nézetem szerint pusztán a tárgyaláson történő ki-és meghallgatások „dramaturgiáján” kellene változtatni. Ráadásul az általam preferált törvényi alapesettől a Be. természetesen - kivételes esetekben – eltérhetne, így például akkor, ha az ügyész, vagy a védő már a tárgyalás előtt lemond a kérdezés megkezdésének jogáról a bíróság javára.